

ДРУГОВИМА

139

0095105

COBISS ©

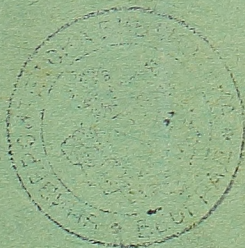
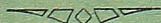
САВЕТ

Ш А Љ Е

Дивизиски Генерал у пен.

МИЛ. Ј. НИКОЛАЈЕВИЋ

Некадашњи Управник Вој. Академије.

БЕОГРАД

Штампарска радионица Министарства Вој. и Морнарице
1924.

139
72
МОЈНИ

В-15022005
И. Бр. 95105
МЛАДИМ ДРУГОВИМА

ИСКРЕН САВЕТ

Ш А Љ Е

Дивизиски Генерал у пен.
МИЛ. Ј. НИКОЛАЈЕВИЋ
Некадашњи Управник Вој. Академије.

Б Е О Г Р А Д
Штапарска радионица Министарства Војске и Морнарице
1924.

Драги моји другови!

Млади сте као роса, пуни сте младићског полета и идеала, неискусни сте и поверљиви. Са таквим особинама ступате у јаван живот те вам се може десити да падате у погрешке које ће удити вашем имену, угледу и каријери. Да би вас упозорио и да би вам одклонио ове непријатности упућујем вам неколико писама у којима ћу вам изложити моје мисли и моја гледишта, на основу мог искуства, како треба да подесите ваш и службени и приватни живот, одмах од првог дана када почињете рад на ваше име. То ћу учинити из осећаја велике љубави према вама, мојим драгим друговима, и рећи ћу вам искрено све што осећа моја душа и моје срце. Са ваше стране примите ово што вам пружам исто тако искрено и, будите уверени, не ћете се покајати.

Дивизиски Ђенерал у пен.
МИЛ. Ј. НИКОЛАЈЕВИЋ
Некадашњи Управник Вој. Академије

1. Писмо.

Београд, 20.-IV.-1924.

Најсвечанији и најрадоснији је за вас онај дан када сте први пут обукли официрску униформу и на капи прикачили кокарду са народном тробојком наше Краљевине и монограмом нашег Краља и Врховног Команданта.

Када сам вас видио сетио сам се себе и својих другова истог дана и под истим погодбама у којима се ви налазите. Наша је душа била испуњена патриотизмом и најлепшим идеалима, исто као и ваша. Као да сам у вама знам све племените мисли које се роје по вашој глави, и осећам како ваше срце бије само за оно што је добро, корисно, узвишено и племенито. Ви видите у будућности све стазе којима ћете ићи посуте цвећем, ви би загрлили цео свет и у вама живи најчистија искреност и пријатељство.

Ви имате нарочите планове, велике и генијалне, којима намераваате да исправите погрешке ваших старијих другова који, по вашем мишљењу, не раде

добро и правилно. Осим осталог, ви мислите да је ваше знање велико и довољно, да би могли све урадити много боље и много практичније. Сасвим природно, јер прво немате искуства, а друго не знате колико још мало знате.

Али, драги моји другови, и ако вам се за такво ваше младићско мишљење не могу учинити озбиљне замереке, ипак је неопходно потребно, нарочито у интересу вашем, дати вам искрене другарске и пријатељске савете који ће вам то ваше поетско схватање корегирати и који ће вас упутити у служби и у животу, како би били корисни и себи и војсци којој припадате.

Жеља ми је, као што видите, да вам обратим пажњу на извесне предмете, и да вас колико толико упутим, како би у будућем животу одстранили крупне грешке које се могу избећи, ако се мало буде водило бриге о себи и о служби. При томе говорићу вам од срца и искрено и радоваћу се ако вам будем могао мојим искуством.

Одмах морам напоменути, да вам се мучно могу дати правила за овај рад, у првом реду то зависи од вашег темперамента (физичке и моралне особине

сваког од вас), даље то зависи од нашег јачег или слабијег домаћег и друштвеног образовања и васпитања, најзад то зависи још и од јачине нашег карактера.

Од сва три ова услова карактер човека игра најглавнију улогу. Способности из којих се развија карактер једне особе, те да постане моћна полуга човеку, почивају и тињају у души сваког појединца. Те способности морају се пробудити, неговати и култивирати. У овоме правцу васпитање може много да учини, али тек сваки мора то сам у себи развијати.

Често се дешава, да извесне околности душевне или физичке врше притисак на убеђење и вољу. Победи ли у тим случајевима убеђење или воља, онда је то јачина карактера. Карактер је, дакле, физиономија душе, истинска величина ове је јачина и постојност воље, изложена покушају да попусти под притиском тешких недаћа и снажних невоља.

Несигурност у убеђењу производи колебљивост душе, врши ценкање са својим сопственим убеђењем и то производи слабост воље, и често учини да

човек и нема воље. Међутим, јака воља је извор најбољих добродетељи, она савлађује самог себе и чини, да је човек свестан своје воље и да потпуно осећа своје дужности.

Према томе, сума целокупне воље једне особе, која се изражава у моментима када се споља да какав повод, назива се карактер.

Јачина воље удружена са нервном животном снагом производи енергију. Јачина воље и енергија су најважнији елементи појма једног официра.

Знати владати се у животу велика је вештина и велика мудрост. Слабији карактери пропадају и физички и морално. Јаке интелигенције имају амбиције да се својим радом истакну у служби и ван ње, да буду виђене и цењене, а само слабо разумним људима је свеједно како ће се о њима мислити. Ако све догађаје који се око вас дешавају правилно посматрате и о њима исто тако правилно судите, доћи ћете до искуства које ће вам помоћи, да тај правилан и најбољи пут у вашем животу одаберете и да се по њему крећете.

2. Писмо.

Београд, 5. V. 1924.

Војска постоји из потребе да би се огарантовала част и сигурност државе и народа. Да се ово може извршити неизбежна је потреба имати професионалне стручне старешине — официре, који ће ту војску обучити и, у моменту потребе, повести је поузданим путевима победи над непријатељем.

Према томе, официрском кору повећавају се највиталнији интереси народа и државе у најкритичнијим моментима; у његове се руке ставља употреба народне снаге са тврдом вером, да ће они ту победу и задобити. С тога је очевидно, да ће само она држава бити потпуно огарантована, која буде имала добру војску и официрски кор, у истини способан за свој посао и који има све особине потребне за корисно командовање и управљање народним масама.

Ма како високо стојао један народ својим моралним особинама и васпитањем, ипак се од њега може створити снажна војска само ако му је официр-

ски кор прожет узвишеном љубави према Краљу, земљи и народу. Ма какво одушевљење да влада код народа за добрим и узвишеним идеалима, ипак то одушевљење ваља укоритити и регулисати, упутити га добрим и корисним путевима, ваља му дати облик и изједначити га код људи, како би сви подједнако мислили и осећали, те да се доспе једном циљу. Ту улогу може најбоље да изврши добар официрски кор.

Француски ђенерал Дерекаге вели: „Официри једне војске душа су телу коме је командант глава. Они спремају, стварају и до максимума развијају народне моралне особине. Они врше тај свој утицај начелима које распростиру, традицијама које хране, примерима које сами дају . . . Они су чувари и творци војног духа, војног убеђења, војног ентузијазма и енергије. Они су огромна снага, која и сама може добијати битке. Ову снагу ваља брижљиво чувати, саревњиво обделавати, потпомагати и храбрити; њен углед подизати и заслуге славити“.

Говорећи вам о великом значају официра и његовом значају и улози сетих се наредбе једног нашег команданта од пре 40 година коју, због њене инте-

ресантности, хоћу овде да вам је изнесем у изводу. У тој наредби он вели и ово: „Сваки официр кад погледа на своју сабљу нека се сети речи једног великог војсковође: „Сабља је оруђе славе; она је чуварка војничких добродетељи и мало би се њих усудило да је приме кад би знали обавезе које им она доноси“.

„Међутим, онај који неће да зна за те обавезе, које хоће о њима да зна само колико може да их позна узгред и олако, или онај који их зна или их врши колико то мора, или колико то годи његовим размаженим егоистичким жељама, тај није официр у пуном смислу те речи, то је раденик, то је најамник, томе је сабља алат за лебац. Сабља таквог официра само му је маска да би га недостојног заклонила од потпуно заслуженог безобзирног поступању према њему, за увреде које он наноси свом узвишеном положају и дужностима које су скопчане са тим положајем“.

„За официра је сасвим недовољно да само зна своје обавезе које му сабља доноси. Он, у главном, ваља да осећа потребу да своје обавезе испуњава поштено и тачно, у смислу и духу њиховоме, вазда и свуда и у свима прили-

кама, што је равно осећању о војничкој части које је официр заклети чувар“.

„Такав је официр војнички васпитан. Сабља таквог официра је оруђе славе и његове личне и његове отаџбине“.

Официр је увек и свуда огледало својих подчињених, он је њихов учитељ и васпитач, који све што је добро и благородно може да пресади у њихова срца. Под његовим вођством они иду где их он позове. Они презиру све препреке, сваку опасност и остају непоколебљиви, док им је њихов вођ непоколебљив.

Ако је официр прожет светом љубављу за Краља и Отаџбину то она оспособљава не само њега, него са њиме и његове млађе за ванредна дела. Официр је позван да ствара, зато ове врлине мора да има у пуној мери.

3. Писмо

Београд, 20.-V.-1924.

Кад сте ступили у војску положили сте заклетву верности Застави и своме Врховном Команданту Његовом Величанству Краљу Александру I, као и да ћете све заповести претпостављених вам старешина верно извршавати. На ову своју свечано дату реч пред Богом и Заставом не смете никада заборавити.

Војска има девизу „за Краља и Отаџбину“ коју је искуство више векова примило као једино тачну директиву у раду и понашању војске. Краљ и Отаџбина су идеали сваког доброг војника, нарочито официра. Заповести и наређења Краљева, као Врховног Заповедника све земаљске и поморске војне силе, морају се безусловно тачно извршавати, јер то захтевају интереси Отаџбине.

Али није довољно остати само при формалности заклетве и дате речи, него је потребно да што јаче развијате и култивирате љубав према Краљу, јер је Он оличење наших војничких идеала. На његову заповест морају се ставити у по-

крет све снаге у истом смислу, да би се задобила победа и да би се непријатељева воља сломила и нашој подчинила. Не заборавите ни за један тренутак, да се само и једино координацијом свих сила, које нам стоје на расположењу, може скоро са сигурношћу рачунати на успех, а заповести Врховног Команданта то захтевају у интересу победе над непријатељем, у интересу благостања народа из кога сте поникли и у интересу среће и напретка Домовине.

Пашриошизам и верност заклетви прве су војничке врлине које треба да имате у пуној мери. Све знање и способности неће вам вредити, ако ове две битне врлине не будете у себи имали; оне су најјачи оклоп противу многих слабости; оне су cadre да војску крећу на велика дела.

Никада не заборавите да припадате војсци која има свој специјалан и узвишен задатак „да брани Отаџбину од спољњег непријатеља и да буде потпора реда и законитости у земљи“. Да ли има часнијег и племенитијег позива него је ваш? За вас треба да је још обавезнији, јер сте се том позиву слободно

одали, са потпуном свешћу, из љубави и убеђења.

Добро запамтите: војска је темељ државне зграде, она је гаранција независности, слободе, јачине и благостања једне земље, то је школа патриотизма. У војсци нема и не сме бити никаквих партија; у часу опасности сви се њени чланови, икупљени око заставе, жртвују за Краља и Отаџбину.

4. Писмо

Београд, 1.-VI.-1924.

Први дани по производству најлепши су дани вашег официрског живота. Потрудите се свим начинима да не окаљате чистоћу идеалних осећаја тих часова пуштањем на вољу своје младићском темпераменту, обуздајте своје страсти, које су баш тих дана врло незајажљиве, јер многе очи посматрају сваки ваш покрет. Будите чедни, искрени и опрезни, смотрени, одмерени и умерени у свачему па и у јелу и у пићу.

Никада не заборавити да је ваш позив идеалан, да је сјајан по идеји, по задатку, па с тога не завидите онима који се размећу новцем и троше га немилице. Не упоређујте свој посао са разметљивошћу лица која у својој личној користи виде циљ свога живота и у новцу свога Бога. Не скрнавите себе и самом помисли на ту компарацију.

С тога још првих дана у своје новом животу научите се на умереност и одмереност у свему, да би вам цео живот текао мирно и задовољно.

Официр који није задовољан никад не може бити прави ратник. Онај који има најмање потребе, тај је најпоузданији. Који је са најмањим задовољан тај стоји на чврстим ногама, тај ће бити увек задовољан и весео, и око себе ће и у најтежим случајевима распростирати расположење и поуздање.

Ништа није одвратније него војник који је незадовољан самим собом и својом судбином, или који очајава за своју срећу. Право је задовољство тек онда кад је човек задовољан собом и целим светом. Собом ће бити задовољан онда ако може рећи, да је извршио оно што му је дужност налагала; са светом ће бити онда задовољан, ако је достигао оно чему је тежио, ако је успео што је покушао. Ко се многоме надао и много очекивао, многоме тежио и много постићи хтео, неће никад задовољан бити. Само задовољан стиже мети, јер је мало тражио и са малим је био задовољан.

Не бркајте имовину са срећом и не пропуштајте да у истини будете срећни тежећи да стекнете имање.

5. Писмо

Београд, 15.-VI.-1924.

По изласку из школе, пре него што скинете питомачко одело да би обукли официрску униформу, најпажљивије проучите „Уредбу о одећи сувоземне војске (поглавито чл. 1. и 39. до 59.).“ Не учините ли ово пашћете у погрешке, да разне врсте одела носите у невреме, да сабљу носите неспретно и непрописно, да ешарпу пашете кад не треба и рукавице скидате кад је потребно да су на рукама. Све ћете то отклонити, исто као и непријатности од примедаба старијих, ако мало времена посветите поменутој Уредби, да би себи уштедили многе невоље.

Исто тако, пре одласка у нову команду у коју сте распоредом одређени, добро проучите Правило Службе I део, нарочито тач. 144., да не би осрамотили ни самог себе, ни завод у коме сте се војнички васпитавали.

При поласку из Београда у нову команду не заборавите да се снабдете свим потребама које тамо нећете моћи наба-

вити. У прве потребе ваља рачунати књиге војне и опште књижевности.

Књиге и табаке које сте набавили и добили у Војној Академији брижљиво чувајте, јер ће то чинити основу ваше личне библиотеке, коју мора имати сваки интелектуални раденик.

Ма којим средством да путујете за ваш нови гарнизон (железницом, лађом, колима, аутомобилом и т. д.) обратите пажњу на ваше држање и понашање. Будите смотрени и опрезни да би избегли сваку непријатност, будите пажљиви и достојанствени да би изазвали дивљење и уважање околине.

Сваки пук има своју историју, потрудите се да је сазнате, ако је могуће, још пре него у трупу дођете. Сетите се да су се многи ваши старији другови борили да Отаџбину издигну у Слави, да народ ослободе и уједине и учине га срећним и да има живих који носе обележје своје храбрости и пожртвовања. Сви они имају права да од вас очекују поштовање. Нека вам буду пример ови славни сведоци ратова за ослобођење и уједињење нашег троименог народа.

По извршеном службеном јављању претпостављеним вам старешинама треба

да се старате, да се у најкраћем времену упознате са свима официрима у пуку (батаљону, дивизијону, полубатаљону, ако су јединице деташоване) и у гарнизону (ако у њему има више разних јединица).

По доласку у своју јединицу чету (батерију, ескадрон) одмах обиђите све њене локале; упознајте подофицире, капларе и редове и са свима измењајте неколико речи у циљу опште оријентације о њиховим службеним и приватним односима. То ће бити прва спона, прва копча са душама ваших подчињених.

У вашу нарочиту дужност спада још, да до ситница упознате све просторије ваше основне јединице, ту дужност морате извршити одмах првог дана доласка на службу. Ту вам долази, да тачно сазнате: војничке собе, кујну, магazine, касарнски круг, вежбалиште и т. д. Осим овог детаљног упознавања старајте се да првог дана познате и друге локалне прилике осталих основних јединица, које станују у истој касарни (или у истом касарнском кругу). За податке о свему овоме замолити старијег водника.

Исто тако, одмах по доласку у вашу јединицу упознајте се са распоредом рада (обуке) код војника. За ово замолите

командира, или старијег водника, али свакојако да ћете о томе бити детаљно упознати од вашег командира и пре ваше молбе.

6. Писмо

Београд, 29.-VI.-1924.

Трудите се да још одмах од првих дана у новој команди задобијете повеће старијих, љубав другова и наклоност подчињених. Ово ћете постићи отвореношћу, срдечношћу и одмереним тактом у опхођењу са друговима и млађима.

Према старијима будите учтиви, одмерени и смишљени у одговорима и разговору. Одбаците штетне навике брзоплетност и притворну услужност, а нарочито оговарање, јер се тим рђавим особинама достиже увек само негативан резултат.

Добро запамтите, да је први утисак најјачи и да треба много труда и времена да се поправи непријатан утисак стечен првих дана.

Ви улазите у трупу сасвим нов, неискусан и непознат; нити ви познајете људе и службу, нити они вас. Од вас ће се много очекивати: знање, ревност, тачност, уредност, карактерност, лепо опхођење и све што је добро и лепо.

Ваш је почетак веома тежак, зато свака ваша радња треба, нарочито у почетку ваше службе, да носи обележје смотрености, особите енергије, уредности и тачности у послу, а поглавито скромности.

С тога много слушајте а говорите мало. Са вашом теоријом неистрчавајте се, прво с тога што теорија без праксе мало вреди, а друго што је и немате у толикој мери да је можете другом дати. Сада је ваше време да учите, а касније ћете имати прилике да и ви друге учите.

Ви немате никаквог искуства у трупној служби, а треба да га добијете што пре и што потпуније и да се учврстите. Сваку реч, сваку радњу старијих официра треба да слушате и памтите са пажњом и вољом. Чућете корисне и практичне ствари од многих другова, који истина нису имали прилике да се школују, али имају добра искуства, која су за вас драгоцена. С тога тако добре другове не само да не треба да избегавате него на против бавите се што чешће и што дуже у њиховом друштву, те ће се тим начином узајамно допунити искуство и теорија.

Када будете одређени на какву службу по редној листи, замолите за детаљна упуства како би дати вам посао свршили што потпуније, што савесније и што боље. Не устежите се да тражите обавештења, како би себи одклонили евентуалне непријатности од давања изјашнења због несавесно и непотпуно свршеног посла који вам је дат.

Напрегните сву снагу да у првом реду изучите све правилске прописе, законе и упуте, који се тичу ваше службе.

Све ваше старање и сва ваша брига ваља првих дана ваше службе у трупи да је упућено, да се у овим основним знањима солидно учврстите. Без знања правила и основних прописа изгледаћете смешни пред вашим млађим и изгубићете сваки углед и поштовање. Принц Лињи вели: „знање својих дужиности прво је правило. Првенствено се ваља успособити за положај који чину одговара, а после се спремити за оне службе које вам предстоје за већи чин и већи положај“. . . . Оставите, дакле, Стратегију и велике операције на страну, првенствено добро проучите службене прописе, упознајте захтеве службе и размишљајте како ћете најпре службу да задовољите.

7. Писмо

Београд, 6.-VIII.-1924

Обхођај официра треба увек да буде веома одмеран, пун такта и достојанства, никада се не сме заборавити да је официр оличење центлеменства и никад не губити из вида обзире дисциплине, које сваки млађи мора имати према своме старијем, па ма то било и у најбољем расположењу, или у најинтимнијем друштву. Лепо понашање израз је солидног васпитања, никада то не заборавите.

Ставите себи у задатак, да будете пример својим подчињеним, како у вршењу службе, тако и у понашању. То је најбољи и најпрактичнији пут да постигнете што већи утицај и што бољи резултат у свом послу. Ко хоће да буде пример својим млађим, тај мора свадга да буде и највреднији и најтачнији и најисправнији у своме раду и у свакој прилици. Пример кога даје официр силно утиче на војнике. Благо ономе официру који може да послужи својим млађим за пример ревности, тачности, енергије, дисциплине и знања и који с правом може рећи војницима: „Следујте мом примеру“.

Слушајте старије, а брините се о млађим. Заповести старијих треба да су вам светиња. Одупирите се свом снагом рђавој навици да оцењујете и критикујете наређења старијих, јер је то најопаснија болест за војнички организам. Напротив, трудите се да сва наређења најтачније и с вољом извршавате, јер ћете само тако стећи име доброг и поузданог официра. Критика је врло опасан и рђав друг сваком официру, нарочито онеме који почиње своју каријеру.

Водите особиту бригу и старање о својим подчињеним у свима приликама и делите с њима и добро и зло. Тајна војничког живота и корисних успеха у њему јесте умети и знати задобити војничка срца, а то се може постићи само правичношћу и благородним поступањем. Тако радећи задобићете љубав и оданост војника, а то је најчвршћа веза старешине са својим млађима.

Али, запамтите, ова се љубав не тече попустљивошћу, и на штету саме службе. Генерал Карцов оправдано каже: „Војници никад неће волети некарактерног, неенергичног, незналицу и оног официра који не тражи службу на длаку, па ма он био по нарави Бог зна како добар.“

Не идите, дакле, том опасном стазом, јер ће она удити и вама и служби.

Голц вели: „Пропаст официрског кора и његов утицај настаје, - чим официри престану да се брину о простом војнику, већ се ограничи само на заповедање.“ Ово је истина која је се потврдила у много прилика, и која се понавља сваког часа.

Гледајте да познате људе који су под вашом командом; ваша је дужност да проучите њихово владање, њихове особине, њихов карактер, како у служби тако и ван ове, особито пазите да под-официри не буду пристрасни и да не малтретирају војнике, јер је све то штетно по службу.

Сталан додир официра и војника на маршу, у борби, у рову, у биваку доводи их у најтешње пријатељство. Старешине морају имати нарочите особине, они се морају интересовати за своје подчињене, морају имати љубави према својим војницима да би их привезали за себе.

Неопходно је важно и потребно да се војник доведе до свести шта му је дужност и како треба да ради, те да заволи службу. Војник треба у своме

старешини да нађе оца, колико строга толико и правична. Трудите се да доведете војнике до сазнања да они врше службу из осећаја честољубља, а не од страха због казне.

Војник је довољно свестан, он има енергије и чврстине, он је ентузијаста и често му је довољна лепа реч. Он увек мотри на свог старешину и ако га у опасним тренуцима види мирна и спокојна покорава му се, исто као и у нормалним приликама. Он слепо следује свом старешини и одан му је до смрти.

Што је српска војска у пето-годишњем рату изјавила надчовечанске напоре и безпримерна јунаштва, мирно поднела највеће муке и најзад тако сјајно победила своје непријатеље, има се захватити, у највећој мери интимној љубави официра према војницима, и обратно.

Војник је по природи племенит, волите га, не пропустите ни једну прилику а да га не помогнете.

Кад војници изслуже свој рок опростите се са њима пријатељски, да би из касарне однели својим кућама поштовање и оданост према старешинама и љубав ка узвишеном војничком позиву.

Са рекрутима поступајте благо те да им се срца одкраве и да слободније дишу, јер је ово за њих сасвим нов живот.

С тога водите бригу и старање о вашим војницима, често их обилазите и дању и ноћу, при легању, при спавању, о ручку и вечери, пре и после упражњења. Једном речи обилазите их у свима тренутцима њиховог војничког живота.

8. Писмо.

Београд, 21.-VIII.-1924

При сваком вашем раду имајте на уму, да је дух једне војске њена снага.

Ван сваке је сумње, да се у најбољим војскама брижљиво води рачуна, да се што јаче развије и што боље учврсти војни дух. Ваљаност европских војска не лежи једино у дресури и муштрању војника, што смо ми некада поглавито запазили, него у њиховој моралној снази, која се најскрупозније негује и међу официрима и међу војницима.

Тежиште војничког васпитања — не лежи, дакле, у грубом и суровом поступању са војницима. Такав начин дресуре и обуке, бар за нашег војника, ваља вам дефинитивно напустити, па у почетку са рекрутима поступати благо и разумно, остављајући им прве дане доласка у касарну да се упознају са новим животом, да се виде где су, приберу и освесте, па тек после тога поступно прећи дресури и вежби пажљиво и не наглећи.

При сваком раду ваља да се ставите у положај вашег подчињеног и ваља вам знати, да се увек више постиже кад се утиче на душевне осећаје оних које обучавате, јер се резултат тражи од живих људи, а не од мртвих ствари.

Занемарити развиће војног духа за љубав најпедантније дресуре од судбоносног је значаја и утицаја по ваљаност војске. Исто тако, немојте ме рђаво разумети, било би погрешно не поклонити довољну пажњу вежбању и дресури.

Једном речи, изображовање душе и тела мора ићи упоредно, јер једно и друго чине целину. Али, како је изображење душе тежи и компликованији посао и захтева много веће пажње и више времена, природно је да на овом послу ваља обазривије и више радити, јер је оно пресудније и важније. Поклоните, дакле, и једном и другом онолико пажње колико које од њих захтева, па се тек тада можете надати најбољим резултатима. Морално васпитање, или развијање војничког духа, мора ићи упоредно са практичном наставом.

При сваком вашем раду и настави војника имајте увек на уму циљ и задатак војске. Запамтите добро, да је само

она војска у истини спремна за најтеже задатке, код које је морал на високом ступњу и активна страна што боље развијена. Зато се старајте да ове особине однегујте код ваше јединице.

Као средство за ово често читајте и тумачите војницима народне јуначне песме, патриотске приче, живот и дела славних јунака нашег народа.

9. Писмо.

Београд, 25.-VIII.-1924.

Тачност и послушност у служби азбука је у војсци, то је темељ реда и дисциплине. Трудите се да ове врлине потпуно задобијете.

Војска без дисциплине не да се ни замислити. „Дисциплина је, каже ђенерал Моран, животно питање војске; без дисциплине нема војске, под овим називом искупљени људи само су гомила грабљивих животиња“.

А маршал Мармон вели: „Љубав реду, навика послушности, поверење у себе и друге, је су основа сваке војске у моралном погледу; ове особине дају свеколику вредност трупам“.

Некада је се мислило и веровало, да се дисциплина укоренењује јаким казнама, грубим понашањем у личним односима. Данас се то сматра као погрешка, а то се тумачи: историјским развићем војске и њеног васпитања, стањем образованости народа оног доба када је се тек уводила „стајаћа војска“ и још, што смо, увођењем редовне војске и опште

обавезе, усвојили од речи до речи немачке прописе првенствено намењене за врбоване гомиле.

Међутим, искуство црпено из данашњег стања доказује нам, да се дисциплина укореењује далеко поузданије и сигурније не строгим казнама, већ сталном бригом и старањем да се тачно извршавају сви правилски прописи, строгом законитошћу, праведљивошћу, бригом о војнику и старањем да му се да све оно што му и припада. Казна ипак остаје као *ultima ratio* за оне којима не помаже благородно поступање и који намерно неће да раде по правилима и прописима војнички закона.

Данас је неопходно потребно да се сваки војник убеди у своју дужност коју он има према својој Отаџбини, па томе треба и тежити. При томе чврста и праведна рука његовог старешине, умешно постуцање са војником и тачно познавање његових врлина и страсти, може од њега створити најбољег војника.

Дисциплина је обострана, он мора да постоји и да се осећа не само озго на ниже, него и оздо на више.

Маршал Саксонски вели: „Ако дисциплина није мудро уведена, и ако се

она не чува и не одржава са непоколебљивом чврстином, не могуће је ослонити се на војску; она се претвара у подлу гомилу опаснију за државу и од непријатеља“.

Наш народ собом доноси у касарну извесну и нарочиту дисциплину од своје куће, сада ову треба разумним начином дотерати у војничку дисциплину: апсолутну послушност наредбама, прописима и законима и тачно вршење.

10. Писмо.

Београд, 28.-VIII.-1924.

У Правилу службе пише: „војска живи нарочитим животом“. То немојте никад заборавити. Кад то будете стално имали на уму, онда нећете пасти у погрешку, да сте неоправдано осетљиви на примедбе, опомене и савете претпостављених вам старешина, да не одмеравате значај ваших речи при општењу, да сте груби према подчињенима, мислећи да је ваше право према њима неограничено.

У служби и службеном односу само се води рачуна о интересу службе (војске и државе); приватни обзир и приватни интереси у служби немају места. „Служба је — служба, дружба је — дуужба,“ вели народна изрека. Размислите дуже о њој, да би увидели колико је она мудра.

Негујте дружељубље међу друговима и у војсци, јер је то најјача веза и најсигурнија гарантија, да се у пресудним и судбносним часовима жртвујете један за другога, у општем интересу.

Не могу вам довољно препоручити и на срце ставити дружељубље. Никада не заборавите, да изашав из једне исте школе треба сви да ступите у труп са заједничким врлинама: верност, часност, енергичност и карактерност.

Живите вазда као добри и искрени другови и запамтите, да је дружељубље дивна веза која уједињава све чланове војске као браћу, а нарочито оне који су заједно провели своју младост, који су раме уз раме изучавали науке, без обзира на рођење, веру, срећу и положај.

Дружељубље ваља развити до степена како је оно било некада у српској војсци. Оно није било ограничено само на узан круг пука, већ је распрострањено по свој војсци и међу свима родовима, те је на тај начин постало моћна полуга која је целокупну војску скупила у једну велику породицу.

За жалбе нећете знати ако се тачно крећете у границама својих права, и ако скрупулозно вршите своје дужности. А њих ћете сазнати непрекидно студијом правила и прописа и непрестаним копирањем у служби старијих, добрих, искусних и ревносних другова — водника; даље сталним старањем да останете

хладнокрвни и у тешкој ситуацији коју ви нисте створили.

Ако и поред свега овога ипак дођете до жалбе (тужбе и томе подобно), не будите брзи и не стављајте на хартију одмах своје бујне утиске; пустите да прође извесно време које ће стишати буру и учинити да се догађаји посматрају много хладнокрвније.

Не заборавите: човек који често пише жалбе, показује да је себичан, прзница и ниске културе.

11. Писмо.

Београд, 30.-VIII.-1924.

Хоћу у овом мом писму, драги моји другови, да вам пишем о једном, по моме мишљењу, врло важном предмету који вам је, истина, познат, али о коме никад није довољно говорити, како би његов судбоносан значај по наш народ и нашу државу боље схватили, правилније судили и најбоље радили. Хоћу да вам доставим моје мисли и моје схватање о нашој народној и државној заједници, о постанку и развићу њеном до данашњег стања, како би добили правилан појам о њој и њеном великом значају.

Већ су први испитачи опазили, вели Д-р Јов. Цвијић, да су заједничке основне црте Срба-Хрвата-Словенаца и Бугара. Констатовало се, да се неосетно разликују језици којима се говори од Љубљане до Солуна и од Соче до Црног Мора. Србо-Хрвати говоре језиком који је толико једнолик, да једног Србина из Призрена може без икакве тешкоће разумети један Хрват с Истре.

Осим језика, основне психичке црте исте су код Срба и Хрвата.

Ове језичке и психичке сродности и многе друге које су запретане тињале у југославенским народима једног дана су откривене; ова су се племена узајамно познала и почела су осећати да чине једну националну целину, нарочито почев од турске инвазије у 15 веку и после великих миграција, које су биле управљене са Балканског полуострва према југословенским земљама у Аустро-Угарској тада се родила свест о националном јединству.

Од Људевита Гаја (1830) остварило се јединство у језику и књижевности код Србо-Хрвата и српско-хрватски језик почео се ширити и код Словенаца. Гај је сматрао имена Србо-Хрвати и Словенци као обласна имена једног истог народа и, да би их избегао, усвојио је за означавање целог народа име „Илири“ чија би област обухватила Крањску, словеначке делове Штајерске и Корушке, Трст, Далмацију и западну Хрватску. Загреб је постао средиште покрета за уједињењем. Име „илирство“ замењено је именом „југословенство“, захваљајући нарочито активности Штрос-

мајера и Рачког, Међутим, практична акција почела је тек последних двадесет година, нарочито после 1903 године, од оснивања југословенског клуба у Београду, који се назвао Словенски Југ. Први јавни знак овог развића то је био образовање српско-хрватске коалације у Хрватској, поред свих препрека које су долазиле из Беча и Будимпеште.

Као што видите, идеја о корисности заједнице нашег народног и државног живота није тако скорашњег датума и, што је главно, она није случајна, него је плод зрелих размишљања о народним интересима. Од увек су родољуби сва три племена нашег народа, Срби, Хрвати и Словенци, увиђајући корисност њену тежили њој. Али Аустро-Угарска, под којом је живео велики део нашег народа, ометала је њено остварење најчешће суровим средствима, јер то није годило њеним интересима.

Вековима је се вребао згодан момент за остварење овог народног идејала и, најзад, успело је се после врло мучних бораба и крвавих рана, да се три племена једног истог народа: Срби, Хрвати и Словенци уједине и загрле у својој сопственој, самосталној и моћној

Краљевини. Благодарећи легендарном јунаштву српске војске и несаломљивој вољи њеној коју је носила идеја да своју браћу уједини и ослободи, која дотле још није била својим Господарем, овај вековни сан остварен је у децембру 1918 године.

Ова је тежња сасвим природна, јер су, као што смо казали, Срби и Хрвати и по пореклу и по главним својим особинама један народ коме је историјска прошлост оставила два имена: Срби и Хрвати, али чија је садржана била заједничка и иста. Јединство нашег народа основано је на њиховој једнакости у лингвистичком, етнографском и националном правцу.

У своје време Рачки при овоме уједињењу имао је на уму не само Србе, Хрвате и Словенце него и Бугаре. Када су се почетком шесдесетих година прошлог века стварале основе новог државно-правног положаја Хрвата према Аустро-Угарској Рачки је нарочито истицао, да тај уговор мора водити рачуна „да смо Југо-Словени и да нам је боља будућност само у Југословенству“. Тако схватање заједнице националних интереса са свим Југословенима гонило

га је, као и Штросмајера, да траже потпуно оцеплење од Угарске, јер је Угарска, у том правцу, била антипод свему Словенском Југу.

У овом мом писму био сам мало опширнији да би вам, драги моји другови, ма и најконцизније изложио мене кроз које је вековима пролазила константна идеја нашег народног уједињења и како је се она развијала, како би вам, ма и бледо, представио све муке и тегобе које су се поднеле док је се ова идеја и остварила.

Старије генерације дале су колико су највише могле, оне су довршиле овај посао, на вама је патриотска дужност не само да очувате оно што су вам они створили, него и да својим исто тако патриотским радом, жртвујући се за ову идеју, наставите да окончате и оне послове које вама старији другови нису успели да их изврше.

Останите верни овој идеји и чувајте ову мучну творевину, саграђену од костију и заливену крвљу најчеститијих синова нашег народа, јер знајте, да ће наша Отаџбина само искреном слогом њених синова бити моћна и силна, и да ће наш народ само у таквој братској саједници бити напредан. срећан и задовољан.

12. Писмо.

Београд, 31.-VIII.-1924.

Историјска прошлост узроковала је, да наш народ припада трима вероисповедима: православној, католичкој и мухамеданској. Ову верску разлику употребљавали су наши непријатељи Аустријанци и Мађари да нас разједине, отуђе и међусобно омрзну. Њихова је девиза била: „Divide et impera“, којом су се вековима најпространије користили, јер им њихови рачуни нису дозвољавали братску сагласност између нас. Свака угодна прилика коришћена је да се три племена једног и истог народа постојано одржавају у непријатељском расположењу једно према другоме, те је несвесним поступцима и с једне и с друге стране често долазило до крајње нетрпељивости и отвореног непријатељства.

То је дуго трајало док најзд здрава свест нашег народа није однела победу над овим злим и opakим дејством наших непријатеља. Једном је правда победила, народ је прогледао својим очи-

ма и освестио се, да му једини спас лежи у искреној братској слози и јединству. Попуцали су окови који су нас вековима притискивали и отргло је се из самртног загрљаја наших крвних душмана, па је наш народ дочекао давно жељени час, да се види са својим браћом у једној његовој сопственој држави слободан и братски загрљен.

Да ли би мудро радили када би продужили да и даље живимо по рецепту кога нам је столећима наметао наш непријатељ? Да ли би незнатност верске разлике и даље требала да нас двоји у разне непријатељске таборе и да нас дели на правоверне и вером инфериорне?

Да ли би тај факат био довољан и разуман разлог за наше неспоразуме и несугласице, или ми имамо дужност да све те незнатне узроке отклонимо у име битних интереса и драгоценијих идеала нашег и сувише намученог народа? Очеvidно да старе неваљале путеве морамо одмах напустити и то дефинитивно и за увек. Ако би другојаче радили значило би да немамо здраво суђење, да не разликујемо главно од споредности, да не видимо

стабла од шуме на њима, и да смо неблагодарни сенима палих жртава за стварање ове наше државе.

Шта је Религија? Религија је у правом смислу сазнање и исповедање Бога од умних створења, она признаје Бога као оца свих створења, она је безгранично поштовање Господара света, служба вечитом Величанству, од кога и за чију славу постоји све што је створено. Сви ми, без разлике вероисповеди, верујемо у једног Бога. Један је Бог за сав свет, један је Бог и католику и мухамеданцу и православном, само су разнолики начини и церемоније људима створене, којима се једни и други служе при изражавању својих молитава Богу. Ваљда не ћемо узети ове споредности за суштину и њих поставити на место старије које им не припада ни у ком случају?

На првом месту Рачки је сматрао национално јединство Срба и Хрвата као основицу свему, то је оно здраво зрно из ког има да се развије Југославија. „Ако је Јужно Славеном, пише Рачки пок. Стојану Новаковићу, суђена лепша будућност, може им она никнути само из братског споразума Хр-

вата и Срба' који су један народ са два имена". На једном другом месту вели: „Ја сматрам Хрвате и Србе за два племена једног те истог народа раздвојени самом повјешћу“.

Чим је Србија образована Срби из Аустро-Угарске, а за тим и сви просвећени Југославени, увидеше у њој земљу „националне мисије“, „балкански Пигејмонат“. На тај начин средиште југославенских земаља требале су бити, и по хрватском мишљењу, слободне јужнословенске земље Србија и Црна Гора. Прво је требало ослободити оно што је под Турском, па онда ступити у контакт са другом половином народа која је била под Аустро-Угарском. Али тај рад Рачког, Штросмајера и Даничића био је политичким приликама обустављен за неко време. На сваки начин да је ово обустављање проузровано радом Аустро-Угарске.

При свем том, поред свих искушења којима је била изложена духовна заједница Срба и Хрвата, ипак се је она одржала. Ова моћ понова је избила 1896 год. у удруженој српско-хрватској омладини, која је ишла свом циљу поузданим и чврстим корацима. Из и-

деје јединства Срба и Хрвата тадашња је омладина извела све козенквенце, до краја, они су се руководили радом и идејима својих учитеља Гаја, Даничића, Штросмајера и Рачког. Цео српско-хрватски народ, ма где се находио, ма на колико засебних управа био распарчан, представља једну културну целину, једну сферу интереса. Он може бити само тако јак, ако се узајамно помажу сви његови делови.

Један народ има једне потребе, једне потребе рађају једну мисао, једна мисао води једном идеалу. Наше виталне народне потребе, као и идеали народне будућности захтевају, да једна мисао спаја Београд, Загреб, Љубљану, Сплит, Сарајево, Цетиње и Призрен.

Оживљавање заједничке идеје српско-хрватског народа најјаче се манифестује 1908 год. приликом присајединења Босне и Херцеговине Аустрији. У том новом покрету културном и нацијоналном, учествовали су и Словенци, али веза Срба и Хрвата била је и сада у тим односима оно што је главно. Тада је се осетила нова веза јача од свих досадашњих. Српско-хрватско јединство, српско-хрватска национална свест прошла

је кроз многа искушења, да је, најзад, у прекаљеном облику изашла кроз последњи огањ.

За сав овај рад Аустро-Угарска је окривљавала је Србију. Једновремено трудила се свим средствима која су јој стојала на расположењу, да вештачки створи два антипода: српско-хрватски народ, изван Србије и српско-хрватски народ у Србији. Али после узалудних покушаја убрзо се уверили, да је то било не могуће, према тадашњем развићу српско-хрватске свести.

Остало је још једино средство, да насилно уништи. Угодан повод за извршење те њене намере дат јој је убиством Надвојводе Франца Фердинанда аустро-угарског Престолонаследника, па је похитала да већ у половини јула 1914 год. објави рат Србији.

Србија је била свесна свог положаја и насртаја Аустро-Угарске. Она је знала да у овоме тренутку њена пропаст значи и пропаст Јужнословенства, а њена победа да значи победу целог њеног племена у широком смислу те речи. принуђена да прими наметнуту јој борбу од Аустро-Угарске примила ју је не само у интересу свог самоодржања и самоодбране, него

у исто време и у име крајњих идеала заједничког ослобођења и уједињења свих Срба, Хрвата и Словенаца. После великих жртава у крви и тешких искушења најзад се судбина Срба у Србији стопила заједно са судбином осталих Срба, Хрвата и Словенаца. Јунаштвом и пожртвовањем слободног српског народа и Божјом помоћу остварене су жеље и наде нашег намученог народа, те се данас налазимо у нашој слободној, срећној и јакој Држави, под Краљем наше крви и нашег племена, под владом Његовог Величанства Краља Александра I.

Природан и ничим не помућен инстинкт нашег народа, чист осећај његове душе и његов здрав разум, најправедније и најправилније пресуђује ово питање. Народ вели: „Брат је мио, ма које вере био“. Ваља нам се држати ове мудре и потпуно оправдане изреке строго и непоколебљиво, јер је ту спас од рђавих и укорењених злих радова наших непријатеља.

Без поговора морамо се збити у непробојне редове и без разлике којој вероисповеди припадамо потрудите се, да што више ојачамо и развијемо нашу

узајамну братску љубав и поштовање, јер са те стране ваља нам очекивати најмоћније прилив наше народне снаге, нашег угледа и нашег благостања, како код народа тако и код државе. Наши непријатељи стално сипају уље у ватру, они напрежу све своје силе да нас и даље одрже у заблуди и непријатељском расположењу, поглавито базирајући се на верску нетолеранцију, како би поповратили оно што су изгбили и лакше ловили у мутној води. Не идимо тим опасним и по нас штетним стазама. Загрлимо се и трудимо се да се истински заводемо.

Наша уједињења, моћна и слободна Отаџбина потребује многе и многе трезвене раденике, мислиоце и истинске патријоте, како би се учврстила и могла напредовати, те да би што пре и дефинитивно заузела достојно место међу другим образованим народима и државама у Европи. Уложите у овај посао и вољу и искреност па не заборавите, да је хтети скоро толико исто колико и моћи.

13. Писмо.

Београд, 27.-VIII.-1924.

Још стари Грци, исто као и Римљани, поштовали су и бринули су се о оним војницима који су у служби отаџбине изгубили њихово здравље, или који су због рана изгубили поједине делове њиховог организма, па због тога постали или потпуно неспособни за привреду и своје издржавање, или чија је способност ограничена. Такве војнике називамо инвалидима којих и ми имамо у доста знатном броју.

Брига о овим ратницима вођена је и у средњем веку, смештали су их по манастирима, а за време крсташких ратова о њима су се старали разни ритерски редови, нарочито ред Јоханићана.

Али тек од времена увођења сталне војске почето им је давање поклона као нека врста милостиње, а доцније су им одређене и пензије, или су, најзад, почели да их смештају у Инвалидске Домове, гди су имали потпуно издржавање. Први такав дом подигао је Лудвик XIV

(1671 г.), а доцније је Напалеон I поклонио нарочиту пажњу овој установи.

У Енглеској Карло II основао је Инвалидски Дом за сувоземне војнике у Хелезији, а Вилхелм III за морнаре у Гринвичу. Осим тога, у Енглеској су рањеницима давате и премије, чија је величина зависила од осакаћеног или изгубљеног органа. Тако на пр. плаћено је за једну изгубљену ногу 20 фуната стерлинга, за оба ока 100 фуната стерлинга. Пензија, пак, зависила је од степена употребљивости дотичног инвалида.

У Немачкој је Фридрих II први саградио Инвалидски Дом, који је довршен 1748. год. На њему је ставис натпис: „*Laeso sed invicto militi*“.

У Аустрији је подигнут Инвалидски Дом у Прагу 1751. год., па после у Бечу 1783. год., а у Пешти још 1727. године.

Као што видите свуда и у сва времена одавана је нарочита пошта и вођена је особита брига о оним народним синовима који су у служби Отаџбине несрећним случајевима тако рањени да су или сасвим онеспособљена за рад и привреду, или који су због рана ампутацијом изубили који орган свог тела.

Ти наши другови у истини и с правом заслужују свако наше поштовање, јер су они уложили у темеље наше државе, и за срећу и благостање доцнијих генерација народа, своје здравље, просули своју крв и онеспособили се за каријеру и напредак.

С тога, драги моји другови, тим људима, тим нашим војничким реликвијама, тим нашим јуначким друговима, тим светлим примерима нашег народног неограничено великог пожртвовања у љубави за својом родном грудом и народом, одајте сво поштовање и уважање на сваком кораку и на сваком сусрету, јер су они то потпуно заслужили.

При одавању тог поштовања немојте се само ограничити на обавезну дужност, него то вршите из убеђења с вољом, из осећаја да то треба да чините. Тако ћете им олакшати њихов тешки положај, јер ће видети да их цените, да сте им благодарни и да су имали за кога да се жртвују. Осим свега, таквим благородним вашим поступањем даћете примера и осталим генерацијама, да се жртве тих људи поштују, уважавају и цене.

14. Писмо.

Београд, 1.-IX.-1924.

У овом мом писму хоћу да вам доставим моје схватање: *какав треба да је ваш приватан животи?*

Треба да је светао, јер је светао и идеалан ваш позив, ваш пут којим идете. Пре него хоћете што да предузмете запитајте се: да ли је то добро што желите да чините? Чиста савест биће вам судија и определиће вас на прави пут.

Како стигнете у нови гарнизон подробно се разберите о локалним станбеним приликама, да би изабрали подесан стан за себе. Изаберите га у доброј и честитој породици, где ћете наћи родитељске симпатије и материнске неге. Ваша скромна плата неће вам дозволити да изискујете и тражите луксузан стан, који вам, у осталом, није ни потребан. Нађете ли здраву и чисту собу, видну, са чистим постељним стварима, у честитој породици, онда будите с њом потпуно задовољни. Обратите

пажњу на писаћи сто, да би постао магнет и покретач ваше воље за рад. Зато није потребан нарочити кредит, неколико интимних породичних фотографија и других интересантних ситница, укусно поређаних, довољни су.

Извикане (блазиране) куће и породице не узимајте у комбинацију за становање. Учините ли ипак то, онда се немојте чудити што вас честите породице избегавају и што се осећате сами. Поред тога, имаћете службене замерке и друге разне личне незгоде, које су неминовни пратиоци блазираних станова.

Народна пословица каже: „С ким си, онаки си“. То ће бити довољно да изговорите у моменту када се одлучујете на избор средине у којој хоћете да живите, па да вам избор буде правилаи. Друга пословица вели: „реци ми које ти је друштво, рећи ћу ти какав си“, обе су потпуно тачне. Ваша се униформа не сме виђати по кафаницама, подрумама и разним ђумезима са звучним именима; она никад не сме бити у друштву сумњивих и неисправних типова; њој је место тамо где ће сјати и својим сјајем доказати како је

чисто, васпитано и идеално лице које је носи.

Запамтите: „блато на вас неће пасти, ако по њему не газите“.

Младисте сте и још недовољно обучени у друштвеном опхођају, па с тога, пре него обучете официрску униформу, пажљиво прочитајте за ово подесне књиге: „*Лепо владање у друштву*“, од Антуна М. Петринчића; затим „*Какав треба да је млад официр*“, од пуковник Мил. С. Јовановића и „*Das Buch von Offizier*“ од Георга Анфарта, где ћете наћи многе и добре практичне поуке за ваше отмено и коректно понашање, које ваља да је одлика једног солидног друштвено васпитаног официра. Углађеност је спољни израз културног човека и одсев отменог срца и ума, а све то треба да је у складу.

15. Писмо.

Београд, 6.-IX.-1924.

Од првог дана новог живота добићете два опасна непријатеља: новац и прохтев за лични комодитет.

Да би оба непријатеља победили морате живети скромно и своју животну енергију трошити на рад, ради стварања своје каријере и имена доброг официра. Без рада и личне амбиције је живот пуст и тада се јављају разне страсти, опојно примамљиве, које постепено али сигурно одводе у пропаст. Рад је најбољи утук свима страстима, тим највећим непријатељима човечанства.

Избегавајте лакомислене људе, макар да су то и ваши другови из школе, нарочито ако су они остали такви и после ваше пажљиве напомене да су на рђавом путу. Живите у почетку скромно, да би доцније живели боље. Огрешите ли се о овај аксијом пашћете у беду, која ће сваким даном бити све већа и већа и из које се никад нећете исколебати.

„Дуг је зао друг“. Пођете ли једном на тај клизав пут нема изгледа да се макар када „злог друга“ ослободите. Лакомислено задуживање и распустан живот многе је младе људе направио безначајним индивидуама, ма да су они били обдарени и способни.

Менична задуживања су врло примамљива, но још у већој мери опасна, то је мач са два оштрица и више себе сечете, него што сечете свог противника. У осталом, менична задуживања (изузев у официрској задрузи за одело) законом су забрањена.

Коцкање! Колико порока и колико несреће у овој једној речи! У тај друштвени амбис пало је безбројно жртава и ни једна није остала жива. Тај се порок завршава самоубиством или моралним пропадањем, прво је ипак боље. С тога избегавајте коцкарско друштво и коцкарски сто. Колико је даровитих и наде пуних младића упропастило картање и од њих направило умне богаље, пропале људе.

Чувајте своје здравље. Будите увек умерени у јелу и пићу. Нарочито се чувајте пића. Пијанство је бич човечанства. Оно помућује ум, руши снагу. Вој-

ник треба да има свеж дух и ум, снажан и здрав organizam.

Морам вам и овде говорити још о једном предмету деликатне природе: о заљубљивању. Паланачка усамљеност је многе таленте покрила прашином и заборавом, па спутала и њихову природну способност. На који начин? Неискусан млад официр дошавши у мало место брзо се заљуби не гледајући при томе дубље и даље, и постепено прелази на тајно вереништво, које најчешће траје дуже времена, а потом на званично верење и брак, И ма да у принципу љубав оплемењује и облагорођава, ипак оваква љубавна веза у већини случајева доноси само штете. Како је млад човек идеалиста, то у својој љубави не може видети недостатке за будући брак, који и данас и у будуће може постојати само на доброј и реалној основи, док се он везује (силом свог инстинкта и локалних утицаја) са материјално и друштвено слабир партијама. Осим многих и многих невоља та дуга предбрачна веза има пуно непријатности, пуно обавеза; само се троши време на сентименталне и породичне ствари, јер сте везани ланцима, који су јачи од челика,

и то баш у времену које је неопходно потребно да сте слободни као птица, ради осигурања своје егзистенције и сјајне будућности.

Ако при овоме послу будете лакотисливи и заборавите ли овај савет, направите кућу своју, али без крова: имаћете породицу у којој као шеф нећете имати довољно ауторитета, јер се нисте претходно довољно постарали за њен опстанак, те се беда и немаштина завукла у сваки кутак ваше куће, угњездиле се и окупирале све ваше осећаје, направиле боре на челу пре времена и створила апатично лице баш онда кад животна снага треба да је највећа. Упамтите: „птица прво сагради своје гнездо, па се тек онда спарује“. С тога добро проучите Уредбу о женидби официра ЂБр. 50866 од 19. новембра 1923. год. Сл. в. лист Бр. 54. за 1923. год.

16. Писмо.

Београд, 20.-IX.-1924.

Достављајући вам ове пријатељске и искрене другарске савете, да би били што срећнији у вашем животу, не могу да завршим моја писма а да вам не учиним још једну врло важну напомену.

Пре свега морате тачно знати, да је школа извршила свој задатак ако вас је на крају школовања довела до сазнања, да знате шта не знате. Јер ако будете погрешно уобразили да све знате и да вам не треба више радити и учити, онда ћете са том заблудом упропатити и себе и своју каријеру. Сасвим обратно ће бити ако по срећи будете свесни да још врло врло мало знате и онда ћете радити да допуните, колико се више може, оно што вам недостаје. Будите много обазриви да у ову опасну заблуду не западнете. Радите и то стално и увек са вољом да попуните оно што не знате.

Када вам ово препоручујем немојте ме погрешно разумети, да треба своје време да употребите само на рад,

па да постанете млади старци. Не, свако доба човечијег живота има своје нарочите особине и њих не смемо радикално мењати. Али је исто тако неоспорно, да се у сваком добу живота да је по мало привредити, што ће вам у будућем животу бити од велике користи.

При овоме је врло важно да подесите ваш рад и понашање према служби и вашем приватном животу. Не одузимајте ни вашем животу његове потребе и оно што природа ваших година императивно захтева, али одужите се служби и вашем позиву потпуно и племенитим пожртвовањем. Ето, то је та средина које треба да се држите у вашем животу.

Рад је најбољи лек свакој недаћи и друштвеном болу.

Без енергије, постојаности у послу и храбрости нема вредности ни војник, а још мање официр. И најбоље смишљени план ништа не вреди, ако се нема енергије и храбрости за његово извршење.

„Све што се чини да је тешко-лако је, а што је лако, тешко је“, вели један чувени руски ђенерал. И одиста је тако.

Слаботињи је све тешко, а енергичном човеку све је савладљиво.

Још првих дана морате навићи себе на рад, тако да он постане насушни део ваших потреба, јер се без рада не може живети, као и без ваздуха. Рад је извор среће и благостања, а нерад узрок свима пороцима.

Будите скроман и приљежан, не преценујте своје знање које сте из школе изнели. Знајте да је оно само основа на којој тек имате да подижете умну зграду, а ова се само дугогодишњим радом чврсто подиже.

Официр који из школе изађе а војну науку не прати и стално се не усавршава, постаје или шарлатан или заврзана врећа. или говори о свачему мислећи да зна, и ако је далеко изостао иза савременог стања војних наука, или мора да ћути. И једно и друго стање је врло жалосно. Желети је да не паднете у овако незавидни положај. Боље је и не живети него ли бити на подсмех друштву.

Нико се научен није родио, него се знање тече само трудом и прилежношћу. Дар помаже да се човек брже усаврши, али сам дар без прилежности ништа

не вреди. Фридрих Велики каже: „знање ратне вештине не даје природа. Ма како били богати природни дарови, треба дубока студија и дуго искуство, те да се исти усаврше“.

А швајцарски пуковник Леконт вели: „Не треба много полагати на оно што се обично зове дух, ђеније. Студија образује најмање његове $\frac{3}{4}$. Без сумње има умно и физички богатијих људи него су други, али оставимо ванредности. Највећи су они људи који су се непрекидно упињали да мали број својих природних дарова сталним радом накнаде и попуне“.

Нисте се ви, ваљада, посветили идеалном војном позиву, да би остали вечити поручник, или с великом муком дотурили се до капетана. Ваше су амбиције веће, али зато треба и ваша спрема да је већа, то ће бити ако стално радите, ако сте кртица у своме послу, јер ћете само тако постићи свој идејал коме сте посветили свој живот.

При раду не заборавите:

1. да је учење и знање бар једног страног културног језика неопходно потребно, ради праћења стране литературе и општења са страним лицима.

Оправдана је народна изрека која вели: „онолико људи вредимо колико страних језика говоримо“. Ово је неоспорна истина. Знањем страних језика отвара вам се сва књижевност дотичног народа, те сте у могућности да више научите од оног вашег друга који те језике не зна и не може њима да се служи.

Осим тога, колико је већи углед сваког оног који може и са странцима да говори. Свакојако да такав човек и на први миг има већег уважаења и има угледа једног више образованог човека. Саобраћај између појединих народа данас су олакшани и постали неопходни, па и изазивају потребу знања језика. Трудите се и учите језике.

2. Продужите да његујете све оне спортове које сте неговали и у војној школи, јер ће то крепити ваше тело и ведрити вам дух, поред тога што су ти спортови и вама омиљена лична забава и разонођење.

Спортовима је циљ да развију и очеличе физичку снагу људи и зато се негују код свих културних народа. Пословица вели: „у здравом телу и здрава је душа“. Болестан срганизам није ни зашто. А колико је тек потребна здрава

физичка снага једноме војнику, нарочито официру, мислим да о томе не треба ни говорити.

3. Јачајте ваше тело физичким радом (спортовима), али једновремено облагоурођавајте и душу своју. После најтежих физичких напора одмарајте се читајући какву добру и корисну књигу, јер ће вам такав одмор дати двојаку корист.

Рад и само рад — то је срећа!...

